

רב ארי קילסון: מראי מקומות- כתובות דף ע"ב

- (א) **ארי אמר שמואל, שתמלא ונופצת- פרשי,** לאחר שתשמש וימלא רחמה שכבת זרע, תרוץ ברגליה ותנפצנו שלא יקלוט ותתעבר. ולמה אינה רוצה לעשות כן, **כ' בשטמ"ק בשם רש"י במהדור"ק**, דיכולה לומר בעינא חוטרא לידה ומרה לקבורה, ולכן תצא בכתובה. עוד הביא בשטמ"ק בשם הריב"ש **"או משום דאיכא איסורא בדבור, דאע"ג דלא מפקדא אפרי' ורבי,** אסור לה להשחית זרע בעלה" (וע' לעיל [לט.]) מש"כ רש"י ותוס' לענין אם יש איסור לאשה להשחית זרע של בעלה, ומש"כ שם, ואין כאן מקומו). וכ' הריטב"א, דלפי"ז מה דאמרי' "לאשפה", היינו דהוי כאילו היא נוטלת בניה ומטילתן לאשפה.
- (ב) **ואלו יוצאות שלא בכתובה, העוברת על דת משה ויהודית- כ' בחי' ר' שמואל** (י"ג, ד"ה אמנם [עמ' ע"א-ע"ב]), כשמפסדת כתובתה, האם אמרי' דע"י שעברה על דת הפסידה כתובתה למפרע, ונתברר שמעולם לא נתחייב לה כתובה, או שאינו אלא מכאן ולהבא, דמה שהעבירה על דת מפקיע ממנו החיוב כתובה. והביא מש"כ הרמב"ם (אישות כ"ד, ט"ז) דהטעם שמפסדת הכתובה הוא משום דכל חיוב הכתובה הוא כדי שלא יהא קלה בעיניו להוציאה, והעוברת על דת מוטב שיוציאה מביתו, ולהכי הפקיעו את כתובתה. וכ' דלפי"ז י"ל דלא הפקיעו הכתובה אלא מכאן ולהבא, ואין הביאור דנמצא דמעיקרא מעולם לא נתחייב בכתובה. וע' מה שהביא מהפוסקים לענין התראה (ע' בריטב"א כאן דמבואר דצריך התראה כדי להפסידה כתובתה), דנח' מהו התראה שלה (ע' אה"ע סי' קט"ו, חלקת מחוקק ס"ק ט"ז, ובית שמואל ס"ק י"ז), דיש סוברים דכל ההתראה הוא שלא תעבור על דת, ויש סוברים דההתראה הוא שאם תעבור על דעת, תפסיד כתובתה. הרי הא דמפסדת כתובתה בא כעונש על מה שעוברת על דת [וצ"ע אם כוונתו לומר זה לכ"ע, או דעכ"פ מוכח לומר כן בהסוברים דההתראה הוא שאם עוברת על דת מפסידה כתובתה], ומסתבר א"כ דלא פקע החיוב כתובה אלא מכאן ולהבא.
- (ג) **ואלו יוצאות וכו'- יש לע',** מהו הדין להיפוך, אם הוא מכשילה בא' מהעוונות אלו, אם הוא מאכילה מדברים שאינם מתוקנים וכו', האם כופין אותו לגרשה או לא. וכ' התוס' רי"ד דכ"ש הוא, דאם האשה, שמפסדת דינה שהוא משועבד לה, דהיינו החיוב כתובה שחייב לה בעלה משעת נישואין, מ"מ קנסי' לה שתצא בלא כתובה, כ"ש הבעל, דלא מפסיד מידי, אלא מה שנסתעבד לה נותן לה, דיוציא ויתן כתובה.
- (ד) **העוברת על דת משה... ואיזה היא דת משה- כ' הרא"ש (ט')** "האי דעוברת על דת משה ויהודית אין לה כתובה, היינו בדבר שהיא מכשילתו, כי הנך דמתני' וכיוצא בהם, כגון שהאכילתו חלב או דם, וכן נודרת ואינה מקיימת בשביל בניו, אבל אם היתה עוברת בשאר עבירות, כגון שיהא עצמה אכלה דבר איסור, לא הפסידה כתובתה, ודת יהודית משום חציפותא ומשום חשד זנות הוא דמפסדה". וע' בקרבן נתנאל (כ') דהק' דלכא' אף כל חייבי כריתות שהיא עוברת הוי הפסד להבנים, שהרי הם נכרתים ג"כ, והוכיח מכאן דש"י הרא"ש הוא כש"י הריב"א (הובא בתוס' ביבמות ב.) דרק באיסורי עריות, דכתי' עירי, הבנים מתים, אבל בשאר חייבי כריתות לא אמרי' כן.
- (ה) **אי דידע, נפרוש- הק' תוס',** דלמא ידע ופרש, אבל היא היתה רוצה להאכילו, שלא היתה סבורה שהוא יודע. וכ' בשם הרשב"א דמה שרצתה להאכילו אינו יוצאה בלא כתובה, דיכולה לומר משחקת הייתי, ואם היית בא לאכול, הייתי מונעת אותך. אולם כ' הרא"ה (ומשמע דכן ס"ל להר"י שהביא תוס') דודאי אפי' אם למעשה פריש ולא אכלה או שמשעה, מפסדת כתובתה, אלא דהי' ק' לו לשון הגמ' דמשמע דאכל למעשה (וצ"ע קו' הגמ' מחלה, וכמו שהק' תוס').
- (ו) **ואי לא ידע, מנא ידע- הק' הר"ן (לב: בדפיו),** למה לא אוקמוה כשהיא מודה שלא הי' מתוקן. והביא בשם הראב"ד לתרץ "משום דאינה נאמנת, דאין אדם משים עצמו רשע", וע"ז כ' הר"ן "ולא נראה, דלהפסיד כתובתה ודאי נאמנת, דהודאת בעל דין כק' עדים דמי, אלא משום דמלתא דלא שכיחא היא, ולא אוקמה בהכי". וע' בקובץ **שעורים** (רל"ד) שכ' לבאר דברי הראב"ד ע"פ מש"כ שם, דמה שהפסידה כתובתה אינה משום קנס שקנסוה מפני שעברה עבירה, אלא משום שאינו יכול לדור עמה בגרמתה, וא"כ ממילא הרי הוא מוכרח לגרשה, וממילא אין לה כתובה, כיון שבגרמתה צריך הוא לגרשה. וא"כ, שפיר יכולין להבין דברי הראב"ד, דכיון דא"א משים עצמו רשע, א"כ אינה נאמנת דהכשילתו, וממילא בפועל אינו חייב לגרשה, ולכן אינה מפסידה כתובתה. וע"ש מה שהק' על מהלך זו, דלפי דבריה אסורה היא לו [ולכא' זה תלוי באם חייב אדם לגרש עוברת על דת או לא, וסוגיא היא בסוטה]. [עוד שמעתי מהלך לפרש דברי הראב"ד ממו"ר הרה"ג ר' משה בראון שליט"א, דמה שהפסידה כתובתה אינה דומה למה דאמרי' דמי שמודה שגנב מחבירו, אין אומרים דפטור משום דא"א משים עצמו רשע, אלא חייב משום הודאת בע"ד, וזהו משום דנאמן הוא דחייב לו ממון, שהרי החיוב לא בא מחמת העוולה של הגוילה, אלא משום דלמעשה הויק לו ממונו, ובהו אין שייך הא דא"א מע"ד. אבל כאן, מה שהפסידה כתובתה הוא בתורת קנס על מה שעברה על דת, ואם אין לה נאמנות שעברה על דת, ממילא לא הפסידה כתובתה.]
- (ז) **ואזיל שילי' ואשתכח שיקרא- כ' הרא"ש (ט')** בשם הירושלמי דמה דאמרי' דאשתכח שיקרא, היינו בעדים, וכגון שאמרה פלוני תיקן לי הטבל באותה שעה, והעדים אומרים דבאותה שעה לא הי' פלוני בעיר. וכ' הרא"ש דמסתבר הוא, דאל"ה, הא אין מוציאין ממון ע"פ עד א' [ולכא' כוונתו משום דעכשיו הכתובה בחזקת האשה]. אולם ע' ברין (לב: בדפיו) שהביא מש"כ הרמב"ן בשבועות דכיון שאמר אותו פלוני שמעולם לא אמרה, ממילא אינה נאמנת מה שאמרה

- בשמו. וכ' "וכן הדין בכל עד מפי עד, אם בא האחד וכפר, אין השני האומר משמו נאמן, וכן קבלתי דין זה". וכ' הר"ן דאפשר דבאמת אי"ז סתירה לדברי הירושלמי, דאולי הירושלמי מיירי דלא אמר הכהן עצמו שלא תיקנה.
- (ח) **אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפרוע ראש-פרש"י**, מדעבדי' הכי לנוולה, מכלל דאסור. ועוד פי', דכיון דכתי' ופרע, אלמא דעד כאן לא היתה ראשה פרועה, ש"מ שאין דרך בנות ישראל לצאת פרועות ראש. וע' באגרות משה (אה"ע א', נ"ז), שנשאל בענין אלמנה שאינה יכולה לפרנס עצמה אלא אם לא תכסה ראשה, האם יש להתיר לה בכה"ג. וע"ש שהביא מה שמבואר בפוסקים (בית שמואל ודגול מרבבה באה"ע סי' כ"א) דהדין דאלמנה צריכה לכסות ראשה הוא מדין דת יהודית, ורק באשת איש הוי דין דאורייתא. וכ' לדון בחיוב לאשה לכסות ראשה, האם זה מצות עשה לכסות ראשה, או איסור עליה ללכת בגילוי ראש. וצידד דלכאור' יהי' זה תלוי בב' לשונות ברש"י כאן, דלשון ראשון, דכ' דמכלל שהוא אסור, ס"ל שהוא איסור, וכמו שכ' הריטב"א, דלפי פי' זה הו"ל פריצות ללכת בגילוי ראש, וא"כ ודאי איסור הוא. אבל ללשון שני, דפי' מדכתי' פרע, מכלל דאין דרך בנות ישראל לצאת בפרועי ראש, משמע שהוא ענין של מצוה, ולא של איסור, ורק ממילא נעשה איסור במה שעברה על מצות עשה. והנפק"מ לדינא הוא, דאם איסור הוא, אז לא לאסור אף בהפסד גדול שתפסיד כל ממונה, אבל אם הוא רק חיוב עשה, הא בזה גם אונס ממון של חומש ממנו חשיב אונס, דהא בעשה חייב רק עד חומש, ולכן כל שהוא הפסד כחומש נכסיו ויותר, וכמו ההיא אלמנה, דאין משגת משרה להרויח חיותה וחיות בניה, הרי הוא אונס שאינה מחוייבת ללישנא בתרא שהוא עיקר. אולם כ' דאין להקל כן אלא באלמנה, דכל החיוב לכסות ראשה הוא מדרבנן, אבל באשת איש, דחיוב כיסוי הראש שלה הוא מדאורייתא, אז יש להחמיר כלשון ראשון של רש"י, וא"כ אפי' בהפסד גדול יש לאסור.
- (ט) **שלא יצאו בפרועי ראש-יש לע'**, דמשמע מהגמ' דלכל בנות ישראל הדין כן, ומנלן לחלק בין נשואות לבתולות. וע' ברא"ש בברכות (פרק ג', סי' ל"ז) דכ' "שער באשה ערוה בנשים שדרכן לכסות שערן, אבל בתולות שדרכן לילך פרועות, מותר לקרות כנגדן" וצ"ע"ק בלשוננו, הו"ל דנשואות חייבות לכסות ראשן, ואולי כוונתו דדרכן משום דחייבות, וממילא הו"ל ערוה לענין דברים שבקדושה. עוד אולי יש לצרר דחיוב כיסוי הראש ג"כ תלוי במה שהוא דרך לעשות, דאם אין הדרך לכסות ראשן באותו מקום, באמת אין חיוב גמור לעשות כן, ואולי יש ללמד זכות בזה למה שנהגו להקל בזה באירופא, וצ"ע.
- (י) **מחצר לחצר ודרך מבוי-ע' בריטב"א שכ' שיש ג' דינים בדבר. א' בחצר, אפי' בלא קלתה אין בה משום פריעת ראש, שהרי אין שם רואים, ב' במבוי בקלתה אין, שלא בקלתה לא, ג' בשוק, אפי' בקלתה הו"ל דת יהודית.**
- (יא) **אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא-כ' הריטב"א דעכ"פ אין התנא ברא משתבש, דאיהו גבי מומין תני לה, אלא דאנן ס"ד דגם לענין הא דעוברת על דת תני לה, קמ"ל.**
- (יב) **ע"מ שאין עליה נדרים... ע"מ שאין עליה מומין-הק' הפני יהושע**, ל"ל למתני תרתי, הא לכאור' משמע מכל הסוגיא דבכל תנאי שבעולם הדין כן, וא"כ תרתי ל"ל. בשלמא לשמואל, דסיפא דמתני' מיירי בקדשה סתם וכנסה סתם, דבהנך ודאי דוקא קתני, דנדרים ומומין לחוד הדין כן דכתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא, ובשאר דברים שאדם יכול להקפיד בהם כתובה נמי בעיא, וא"כ י"ל דרישא אגב סיפא נקטי'. אבל לפי רב, דסיפא ארישא קאי, ומיירי דקידשה בתנאי וכנסה סתם, דדין זה הוא בכל תנאים, וא"כ מ"ש הני דנקט. ובשלמא הא דמומין דנקט, י"ל דהיינו משום דהי' התנא רוצה להשמיענו דדין מומין דנשים הוא כמו כהנים, אבל בבא דנדרים ל"ל. וכ' להוכיח מכח קנ' זו דאף רב ס"ל דסיפא דמתני' גם בקידשה סתם וכנסה סתם מיירי, ולכך נקט הני ציורים דוקא.
- (יג) **ומידי דקפדי בה אינשי הוה קפיד' קפידא, וכו'-פי' תוס', דהיינו כשהתנה סתם, ע"מ שאין עליה נדרים, ולא פי' איזה נדר, דהתם קאמר ר' אשי דלא קפדי, ולכן לא הוי קפיד' קפידא. וביתר ביאור כ' הרשב"א, דכיון דלא קפדי בה אינשי, אמרי' דבאמת לא הי' מקפיד על זה בשעת נישואין, ורק עכשיו אומר שהי' מקפיד אז. וסיים תוס' דודאי אם בשעת נישואין אמר שיש לו הקפדה על איזה נדר, בזה ודאי יכול להתנות, דסכ"ס הרי הוא התנה על נדר זה דוקא. אולם הק' הרשב"א דהא בנדרים שבינו לבינה ודאי ג"כ מקפיד אדם, ומה שייך לומר דרק בג' נדרים אלו קפדי בה אינשי. וע"ש מש"כ לבאר דנדרים אלו דוקא באים מחמת כעס, ולכן יכול לומר דהקפיד על נדרנית כזה, אבל שאר נדרים י"ל דלאו דוקא דמחמת כעס באו, ע"ש בביאורו.**